

מפני כבודן של ישראל.

פתיחתא לספר דברים.

תורה ספר דברים פרק א - פרשת דברים : אלה הדברים אשר דבר משה אל כל ישראל בעבר הירדן במדבר בערבה מול סוף בין פארן ובין תפל ולבן נחצלת ודי זהב: (ב) אחד עשר יום מחרב דרך הר שעיר עד קדש ברנע: (ג) ויהי בארבעים שנה בעשתי עשר חדש באחד לחודש דבר משה אל בני ישראל ככל אשר צוה ידוד אתו אלהם: (ד) אחרי הכתו את סיחון מלך האמרי אשר יושב בקשבון ואת עוג מלך הבשן אשר יושב בעשתרת בארצו: (ה) בעבר הירדן בארץ מואב הואיל משה באר את התורה הזאת לאמר:

(ט) ואמר אלקם בעת ההוא לאמר לא אוכל לבדי שאת אתכם: (י) ידוד אלהיכם הרבה אתכם והנכם היום ככוכבי השמים לרב: (יא) ידוד אלהי אבותכם יסף עליכם ככם אלה פעמים ויברך אתכם כאשר דבר לכם:

רש"י על דברים פרק א פסוק א : אלה הדברים - לפי שהן דברי תוכחות ומנה כאן כל המקומות שהכעיסו לפני המקום בהן לפיכך סתם את הדברים והזכירן ברמז מפני כבודן של ישראל: אל כל ישראל - אילו הוכיח מקצתן היו אלו שבשוק אומרים אתם הייתם שומעים מכן עמרם ולא השיבותם דבר מכך וכך אילו היינו שם היינו משיבין אותו. לכך כנסם כולם ואמר להם הרי כלכם כאן כל מי שיש לו תשובה ישיב:

במדבר - לא במדבר היו אלא בערבות מואב ומהו במדבר אלא בשביל מה שהכעיסוהו במדבר שאמרו מי יתן מותנו וגו': בערבה - בשביל הערבה שחטאו בבעל פעור בשטים בערבות מואב: מול סוף - על מה שהמרו בים סוף בבואם לים סוף שאמרו המבלי אין קברים במצרים וכן בנסעם מתוך הים שנאמר וימרו על ים בים סוף כדאיתא בערכין: בין פארן ובין תפל ולבן - אמר רבי יוחנן חזרנו על כל המקרא ולא מצינו מקום ששמו תופל ולבן אלא הוכיחן על הדברים שתפלו על המן.

ספרי פרשת דברים פסקה ב : ד"א ויהי בארבעים שנה בעשתי עשר חודש באחד לחודש. מלמד שלא הוכיחם אלא סמוך למיתה ממי למד מיעקב שלא הוכיח לבניו אלא סמוך למיתה שנא' בראשית מט ויקרא יעקב אל בניו ויאמר האספו ואגידה לכם את אשר יקרא אתכם באחרית הימים אמר לו ראובן בכורי אתה. אמר לו בני אומר לך מפני מה לא הוכחתיו כל השנים הללו כדי שלא תניחני ותלך ותדבק בעשו אחי. ומפני ד' דברים אין מוכיחים את האדם אלא סמוך למיתה כדי שלא יהו מוכיחו וחוזר ומוכיחו. כדי שלא יהיו חבירו רואהו ומתבייש הימנו ושלא יהא בלבך עליו שהתוכחה מביאו לידי שלום. וכן אתה מוצא באברהם שנא' בראשית כא והוכיח אברהם את אבימלך על אודות ומהו אומר שם ויכרתו ברית שניהם. וכן הוא אומר ביצחק שם כו ויאמר אליהם יצחק מדוע באתם אלי ואתם שנאתם אותי ותשלחוני מאתכם ואומר וישלחם יצחק וילכו מאתו בשלום. וכן אתה מוצא ביהושע שלא הוכיח את ישראל אלא סמוך למיתה שנא' יהושע כד אם רע בעיניכם לעבוד ה' בחרו לכם היום את מי תעבדו אם את אלהים אשר עבדו אבותיכם ואם את אלהי הנכר אשר יושבים בארצם ויענו כל העם אל יהושע לא כי ה' נעבוד. וכן אתה מוצא בשמואל שלא הוכיח את ישראל אלא סמוך למיתה שנאמר ש"א יב הנני ענו בי נגד ה' ונגד משיחו ויאמרו לא ויאמר אליהם עד ה' בכם היום ויאמר עד. וכן אתה מוצא בדוד שלא הוכיח את ישראל אלא סמוך למיתה שנא' מ"א ב ויקרבו ימי דוד למות:

ספרי פרשת דברים פסקה ג

אחרי הכותו את סיחון מלך חשבון. משל למה הדבר דומה למלך שיצא הוא וחיילותיו למדבר אמרו לו חיילותיו תן לנו את גלוסקאות חמות אמר להם אני נותן לכם שוב אמרו לו תן לנו גלוסקאות חמות אמר להם האיפרכיס שלו בשביל שהמלך כשר אם לאו מאין לו רחיים מאין לו תנורים במדבר. כך אמר משה מוכיחני את ישראל תחילה עכשיו יאמרו עלי בשביל שאין בו כח להכניסנו לארץ ולהפיל סיחון לפנינו הוא מוכיחנו הוא לא עשה כן אלא לאחר שנכנסו לארץ והפיל סיחון ועוג לפניהם אחר כך הוכיחם לכך נאמר אחרי הכותו:

שפת אמת.

ויהי בארבעים שנה כו' דיבר משה כו' ככל אשר צוה ה' אותו אליהם. דאיתא בגמ' אין אדם עומד ע"ד רבו עד ארבעים שנה, וכל ימי דור המדבר היו כל הדיבורים ממרע"ה להמשיך לבן של ישראל אליו. עד ארבעים שנה שאז נתקרב אליו כראוי שיוכל לדבר עמהם ממש ככל אשר צוה כו'. ולכן חזר עמהם עתה כל התורה וזה שנקרא משנה תורה.

לקוטי הלכות יו"ד הלכות ערלה הלכה ג

ה. ועל כן ראש השנה לאילנות הוא בחדש שבט (ראש השנה ב.), פי שבט הוא החדש העשתי עשרה, ואז הואיל משה באר את התורה כמו שכתוב (דברים א, ג): "ויהי בארבעים שנה בעשתי עשר חדש באחד לחדש, הואיל משה באר את התורה" וכו'. פי משה אמר אז תוכחה לישראל, כמו שכתוב שם (שם): "אלה הדברים אשר דבר משה אל כל ישראל", ופרש רש"י שם דברי תוכחה, פי הזכיר שם כל העונות של ישראל, שהם במדבר בערבה וכו', וכן משה הוכיח את ישראל הנה מעורר את הקול המושקה את הגן, שעל ידי זה כל העונות מעלין ריח טוב, שעל ידי זה דיקא יכולין להוכיח, פי זהו בחינת תוכחה של משה פמבאר שם במאמר הנ"ל.

ספר אמרי אמת - פרשת דברים

אלה הדברים הוא ענין תורה שבע"פ וכ' אלה הדברים אשר דבר משה אל כל ישראל והכוונה על כל הדורות וגם על הדורות של עכשיו כי התורה שבע"פ מתרחבת תמיד שכן אי' ברחובות תתן קולה במקום שמרחיבין אותה וזהו יוסף עליכם ככם אלף פעמים, ספר משנה תורה נקרא כך על שם שמשנה את האדם ואי' ומתלמידי יותר מכולן כי כאשר הדברים נכנסים ללב התלמידים והם מתפעלים עי"ז מתגדל כחו של הרב וכענין שכתוב ויהי נא פי שנים ברוחך אלי וכפי מה שהאדם משתנה כן מתגדל כח אלה הדברים אשר דבר משה: